تەعریب نییە، گەلۆ، بە بیلا تەعریب نییە.. شێرکۆ کرمانج

ماوەیەکە لە هەرێمی کوردستان قسەی زۆر لەسەر "قۆناغێکی نوێ لە تەعریب" دەکرێت. زاراوەی تەعریب بەکار دێت بۆ ئەم قۆناغە. ئەم پرس و دیاردەیە، هەقوایە توێژینەوەی زۆر و ماستەرنامە و دکتۆرای لەسەر ئەنجام بدرێت و قسەی زۆر ه□ل□د□گریت، بەڵام ئەمن لێرە زۆر بەکورتی ئاوڕێک لەو پرسە دەدەمەوە چونکە هەڵە تێگەیشتنێکی گەورە هەیە.

ئەوەی لە هەرێمی کوردستان ڕوودەدات، ب□ تایبەتی لە بیست ساڵی ڕابردوودا، ناکرێت و نابێت وەک تەعریب تەماشا بکرێت و ناوی تەعریبی بەسەردا بسەپێنرێت چونکە تەعریب سیاسەتێکی سیستەماتیکی حکوومەتە یەک لە دوای یەکەکانی دەوڵەتی عێراق بووە، کە لەسەردەمی مەلەکی دەستی پێ کردووە و لەسەر دەستی حیزبی بەعس و سەدام حوسێن گەیشت□ ت□ر□پ. تەعریب سیاسەتێکە کە دەوڵەتی عێراقی پلانی بۆ داناوە و دایڕشتوو□ و جێبەجێی کردووە و دەیکات، مەبەست لێی گۆڕینی دیموگرافی باشووری کوردستان بووە، ئەویش بە دەرپەڕاندنی کورد لە ناوچە جیاجیاکانی کوردستان و نیشتەجێ کردنی عەرەب لە جێگەیان. ئەمە تەعریبە، بەڵام ئەوەی ئێستا لە هەرێم ڕوودەدات، ئەمە نییە.

ئەوەی لە کوردستان ڕوودەدات لە بیست ساڵی ڕابردوودا، "بەعەرەببوون" و "خ□ بەعەرەبکردنە"، کە پێنج ساڵ دەبێت باسی ئەو شتە دەکەم. جیاوازییەکان زۆرن بەڵام لە هەمووی گرنگتر ئەوەیە: لەکاتێکدا کە تەعریب لە ئاکام و دەرئەنجامی سیاسەتی دەوڵەتی عێراقییە، بەعەرەببوون لە ئاکام و دەرئەنجامی سیاسەتەکانی حکوومەتی هەرێمە، کە زۆر هۆکاری لە پشتە، بەڵام لە هەموویان سەرەکیتر سیاسەتی خۆدەوڵەمەندکردنی خێرای کۆمەڵێک سەرمایەداری حیزبی و د□س□□تدار و چەند کەسێکی نزیک لە حیزبە باڵادەستەکانی هەرێم بووە. ئەویش بە فرۆشتنی خانووبەرە بەبێ هیچ بیرکردنەوە و پلان و سیاسەتێک، قازانجی خێرا و نابەرپرسانە نەبێت.

لە ئاکامی ئەم سیاسەتەدا خەڵکێکی زۆر لە باشوور و ناوەڕاستی عێراق هاتوونەتە کوردستان. من ناوم لەوە ناوە "بەعەرەببوون"، واتە دیاردەیەک کە دەرئەنجامی سیاسەتە هەڵەکانی حکوومەتی هەرێمی کوردستانە.

ئەدی "خ□ بەعەرەبکردن" چییە؟ لە ڕاستیدا، "خ□ بەعەرەبکردن" کردار و

ڕەفتاری خەڵکی سادە و بازاڕی کوردستانە. لێرە مەبەستم هەڵسوکەوتی خەڵکی سادەی هەرێمە چ کڕیار بن، چ فرۆشیار.
با وردتر قسە بکەین. لە ئاکامی هاتنی خەڵکێکی زۆر بۆ هەرێمی کوردستان، بەکاربەرێکی زۆر عەرەب لە بازاڕەکانی کوردستان دا هاموشۆی دوکان و چێشتخانە و مارکێتەکانی کوردستان دەکەن. خاوەنی ئەو بیزنسانەش بۆ سەرنجڕاکێشانی بەکاربەر و کڕیارە عەرەبەکان خۆیان فێری عەرەبی دەکەن، یان کارمەندی عەرەبی لە بیزنسەکانیان دادەمەزرێنن. ئەمەش وای کردووە، کاتێک کڕیارێکی عەرەب دەچێتە بازاڕ ئەوە خاوەن دوکانەکە بە عەرەبی قسە لەگەڵ کڕیارەکە/بەکاربەرەکە بکات.
لە هەمان کاتدا، بەشێکی زۆر لەو عەرەبە نیشتەجێیانەی کوردستان بیزنسیان کردۆتەوە لە کوردستان، واتە دوکان و چێشتخانە یان نمایشگەیان داناوە، کاتێکیش کوردێک دەچێتە لای ئەمانە وەک بەکاربەر یان کڕیار، دیسانە ئەوان بە عەرەبی لەگەڵ کوردە بەکاربەر و کڕیارەکە دەکەن. بە واتایەکی دیکە، کورد ئێستا لە هەرێمی کوردستان، بەکاربەر بێت، کڕیار بێت یان فرۆشیار، ئەوە دەبێت بە عەرەبی قسە بکات. ئەمەش من ناوم ناوە: "خۆبەعەرەبکردن".
بەکورتی، "بەعەرەببوون" دەرئەنجامی سیاسەتی سەقەت و بەپلانی حکومەتی هەرێمە کە هاتنی عەرەبێکی زۆری لێکەوتۆتەوە و دیاردەی "بەعەرەببوونی" بەرهەمهێناوە. بەعەرەببوونی هەرێمیش وای کردووە کە خەڵکی هەرێم لە کوردستان لەبری کوردی لە بازاڕ و مۆڵەکان و دوکانەکاندا زمانی عەرەبی بەکاربهێنن، ئەمەش "خۆبەعەرەبکردنی" لێکەوتۆتەوە.
بەڵێ، ئەوەی ئێستا لە هەرێمی کوردستان ڕوودەدات تەعریب نییە و دەوڵەتی عێراق لێی بەرپرس نییە، بەڵکوو خەتای حکوومەتی هەرێمە، لەبری "تەعریب" دەبێت وەک "بەعەرەببوون" و "خۆبەعەرەبکردن" ناوزەد بکرێن.

شێرکۆ کرمانج

ئافرەتانی وەک، یەنار محمد و بەهار علی، تەنیا نین.. سامی المالح

کە چالاکەوانی ناودارو ئازا و بوێر یەنار محمد لە سەرەتای مانگی ئاداری ئەم ساڵ تیرۆرکرا، لە نووسینێکدا بە ڕسواکردنی تیرۆرستان و ئەو بیرو فیکرەی لە پشتیانەوەیە، من ئەوم دووپاتکردەوە: ئەمە یەکەم تیرۆر نیەو دوا تیرۆریش نابێ.

ناوچەکە بەگشتی و عیراق بە تایبەتی، لە ناو گێژەنی ئیسلامی سیاسیدا گیری خواردوە. وڵات لە دەریایەکی بێ بنی گەندەڵی و دزی و داڕوخانی بەهاکان و وێرانکردنی سیستەمی پەروەردە و تەندروستی و خزمەتگوزاری بنەڕەتیدا دەژی، چونکە هێزە ئیسلامیە تایفەگەریەکان و هاوپەیمانانیان لە هێزە ناسیۆنالستیەکانی عەرەب و کورد، دەوڵەت و دامودەزگاکانیان کردۆتە مۆڵگەی دابەشکردن و تاڵانکردنی سامان و سەروەتی گشتی و، خۆیان بە بوونی چەک و میلیشیا و پارەوەی دزراو، خستۆتە سەرووی دەوڵەت و یاسا و، بنیاتنانی ژێرخان و خزمەتکردنی گەل و ئاوەدانی و ئاسودەیی خەلک وپێکەوەژیانیان لە لا گرنگ نیەو، تەنانەت لێشی دەترسێن و ڕێگری لێدەکەن.

نزیکەی سی ساڵە، ژینگەیەکی بەگەن دروستدەکرێ بۆ خنکاندنی بیرکردنەوە و بڕاو بە مەعریفە و زانست و ئایندە. ئەو هێزانەی حوکمڕانن، دەخوازن فکری سەدەکانی ناوەڕاست وجەهل و نەخوێندەواری ومۆڕالی نزم تەشەنە بکات و، کۆمەڵگا ببێتە مێگەلێکی گوێڕایەل و بێتوانا و بێ ڕێکخستن و بەبێهێز. بۆ ئەوەش دەسەڵات دامەزراوە ئایینی و شێخ و سەیدو مەلاکان بەکار دەهێنن و بەشداریشیان دەکات لە گەندەڵی و دزین و چەواشەکاری و هەلخەڵەتاندن و پەکخستنی هەموو جۆرە بیرکردنەوە و ڕەخنەگرتن و داهێنان و نوێخوازی.

ینار محمدیی شەهید و بەهار علی، ئەو ئافرەتە بوێرو ئازایانە تەنیا نیین. تەنیا نین بە دوو جۆر:

یەکەم – هەموو ئافرەتە چاکەکان، بە شێوەیەک لە شێوەکان، دەکەونە بە هێرش و گرتن و ڕاونان و دادگایی کردن. ئافرەتانیش لەرەدا، لە قوربانیدان و بەخشیندا تەنها نین، چونکە پیاوانیش لە هەمان سەنگەردا، قوبانیەکی زۆریان بەخشیوەو دەبەخشن. سەدان گەنجی ئەکادیمی و میدیا کار و هونەر مەند و نووسەر و چالاکەوانی مەدنی، شان بە شانی ئافرەتان قوربانی دەبەخشن و، دەیسەڵمێنن کە ئازادی

ئافرەت بنەمای هەموو ئازادییەکە و بەردی بناغەی پێشکەوتن و بنیاتنان و ئاوەدانی و ئاسوودەیی و ئایندەیەکی گەشە.

دووەم – ئافرەتان، وەک یەنار و بەهارو سەدان و هەزارانی دیکە، لە بەردەوامی خەباتدا تەنیا نین و کۆمەڵێک دام و دەسگا و ڕێکخستن و سەنتەری چالاکی و میدیا و میدیاکاران و نووسەر و ڕۆشنبیری پیاویان لەگەڵدایە. ڕەنگە هێزو تواناکانی هەم ئافرەتان و هەم پیاوان تا ڕادەیەک پەڕتەوازەیە و، لە ئاستی هێرشەکاندا یەکیان نەگرتبێ و پێکەوە یەکدەست و یەک ئامانج چالاکیان نە نواندبێ، لە هەشتا دەرفەتێکی زۆر لە پێشدایەو، ئەنگاری زیاتریش ماوە و، ئەستەمە کۆمەڵگا تا هەتایە بە هەڵوەست و بە قسەو بە کردار و لە چاوەڕوانیدا بمێنێت.

دیارە، ئافرەتانی هوشیارو ئازاو بوێر، مەترسیەکی گەورەن لەسەر سەلەفیەت و فیکری کۆنەپەرستی و بەکارهێنانی ئاین و توندڕەوی ئاینی و نەتەوییدا، هەر بۆیە پیاوانی ئایینی خزمەتکاری دەسەڵات، زیاتر و زیاتر هێرشیان دەکەنە سەر و، پێیان بکرێ تیرۆریان دەکەن و کۆمەلگا هەمووی دەخەنە نێو زیندانی بیرکردنەو و ڕوانینیان و ئارەزووەکانیان و بەرژەوەندیەکانیان و بەهاکانیان و ژێر چەپۆکی دەسەڵاتی ڕەهایان.

لە عیراقدا بە هەرێمی کودستانیشەوە و لە دەورو بەریشدا، تەوژمی ئیسلامی سیاسی توندڕەو لە هەڵکشاندایە. بە داخەوە ئەو تەوژمە سوودێکی زۆ لە بێهێزی دەوڵەت و ژینگەی گەندەڵی و تووندڕەوی و تایفەگەری ودەسەڵاتی چەکدارەکانی دەرەوەی یاسا و پەرتەوازەیی هێزە مەدەنیەکان دەبینێ. داڕمانی پەروەردە و فێرکردن و سیستەمی تەندروستی و ژێرخانی وڵات و بێکاری و بێ هیوایی هاوڵاتیان پێکخستوە و کردەتە پاشگەرێکی بەئیرادە و بە توانا و بە ئامانج. ئەمانە هەمووی ئەرکی مەدەنیەکان و هێزە سیاسی و کۆمەڵایەتی وفەرهەنگیەکان ئالۆز و قورستر دەکات.

ئایندەی هەر وڵاتێک، هەر و گەلێک و نەتەویەک ، بەندە بە ئازادی و مافی بیرکردنەوە و ڕادەبڕین و ڕەخنەگرتن و هەستکردن بە لێپرسینەوە. لە پێش هەمووشیانەوە ئازادی ئافرەتان، بە ڕزگار کردنیان لە کۆیلایەتی و پاشکەیی و، بە ئەوی دەست لەناو دەست بە یەکسانی لە گەڵ پیاواندا، ببنە بەشێکی چالاک و هێزێکی کۆمەڵایەتی و نموونەی ئەرێنی بە پەروەردەکردنی نەوەکان و بەخشینی هیوا و خۆشەویستی و ئارامی وئاشتی و ئاسایش.

سامی المالح

کێ قەرزاری ڕاستەقینەی کێیە؟..
سەلام عومەر

لەم قۆناغە سەختەدا کە هاووڵاتییانی کوردستان بەدەست بارگرانیی گوزەران و لێکەوتە دارایییەکانەوە دەناڵێنن، ب□ یار و داواکاریییەکانی حکومەت و وەزارەتی کارەبا بۆ کۆکردنەوەی قەرزە کۆنەکان، پرسیارێکی جەوهەری و بنەڕەتی د□رووژێنێت، تەرازووی دادپەروەری لەم نێوەندەدا لەسەر چ بنەما یەك دارێژراوە؟

داواکردنەوەی قەرزەکانی کارەبا لە هاووڵاتییان لە کاتێکدایە کە بیرەوەریی خەڵك هێشتا بەدەست زامە دارایییەکانەوە دەناڵێنن، چۆن دەکرێت حکومەت داوای مافی خۆی بکات، کاتێك خۆی گەورەترین قەرزارباری ناو ماڵەکانە؟

١٥ مووچەی تەواو فەوتاو و نزیکەی ٤٠ مووچە بە لێبڕینەوە دابەشکراو، ئەو بارگرانییە گەورەیەیە کە هاووڵاتییان و فەرمانبەران تەنیا لە پێناو مانەوەی قەوارەکەدا دانیان پێدا گرت و بێدەنگییان لێکرد.

ئەگەر زمان و لۆژیکی قەرز بێتە کایەوە، دەبێت سەرەتا حکومەت شایستە دارایییە دزراو و فەوتاوەکانی فەرمانبەران بگەڕێنێتەوە، ئینجا داوای شایستەکانی خۆی بکات.

ئەوە یاسایە و دادپەروەری دەڵێ: کەی حکومەت قەرزەکانی خۆی بە هاووڵاتییان دایەوە، ئەوکات با داوای قەرزەکانی خۆیشی بکاتەوە.

ئینجا، مەتەڵی نەوت و سووتەمەنی بیر حکومەت دێنینەوە، بۆچی تەنیا کەڕەتێك باری سەر شانی خەڵك سووك ناکرێت؟ پرسیارێکی تری جدی کە ئەمڕۆ لە ناخی هەموو تاکێکی ئەم نیشتمانەدا دەنگی داوەتەوە، پرسی پاڵاوتنی ٥٠ هەزار بەرمیل نەوتی ڕۆژانەیە کە بۆ پێداویستیی ناوخۆ بەکاردێت.

ئەگەر ئەم بڕە گەورەیە لە نەوت لە ناوخۆدا دەپاڵێورێت، بۆچی نرخی بەنزین و سووتەمەنی ڕۆژ بە ڕۆژ لە بەرزبوونەوەدایە؟

بۆچی لەبری ئەوەی ئەم سامانە سروشتییە ببێتە هۆکارێك بۆ سووکردنی باری سەر شانی هاووڵاتییان، دەکرێتە ئامرازێکی تر بۆ گرانبوونی تێچووی ژیان؟

داهاتی ئەم سەرچاوە گرنگە بۆ کوێ دەچێت و بۆچی خەڵك لە سادەترین

سوودەکانی بێبەشن؟

دەزانن ئەوە زەنگی ئاگادارکردنەوە و سنوور بەزاندنی ئارامی و ئەگەری تەقینەوەیە،

هەر گوشارێك سنوورێکی هەیە، تاقیکردنەوەی بەردەوامی دانبەخۆداگرتنی میللەتێك کە ساڵانێکە لەژێر باری قەیرانی دروستکراودا دەژی، یارییەکی مەترسیدارە، ئەگەر ئەم سیاسەتە توند و یەکلایەنەی فشار بەردەوام بێت و گوێ بە هاواری بژێویی خەڵك نەدرێت، دۆخی دەروونی و کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگە بەرەو تەقینەوەیەکی ناچاری دەڕوات، بڕیاربەدەستان دەبێت باش بزانن کە کاتێك هێڵی سووری بژێوی دەبەزێنرێت، هیچ کەس لە زیانەکانی ئەو تەقینەوەیە بێبەش نابێت و زەرەرمەندی یەکەم و گەورەترین دۆڕاو خودی دەسەڵات دەبێت کە متمانەی جەماوەری بە تەواوی لەدەست دەدات.

حکومەت پێش ئەوەی تەنیا وەك باجکەرەوەیەکی بێبەزەیی دەربکەوێت، دەبێت ڕۆڵی پارێزەری ژیانی خەڵك بگێڕێت، داواکردنی ئەرکەکان، پێویستی بە دابینکردنی مافەکانە، پێش ئەوەی درەنگ بێت، پێویستە بەم بڕیارە یەکلایەنانە و ناڕەوایانەدا بچنەوە، چونکە شکۆ و ژیانی هاووڵاتییانی کوردستان هێڵی سوورە و شایستەی ڕێزگرتنە، نەك گوشاری بەردەوام، تۆ قەرزی کۆن دەوروژێنی قەرزەکانی هاووڵاتیانیش هەڵسەنگێنە کە لەسەر تۆن.

باشە با مەترسیەکی دی بیر دەسەڵاتی بنەماڵەیی بهێنینەوە، لەوکاتەی داوای قەرزی کۆنی کارەبا دەکات، ئاگادارن ماوەی 18 مانگ دواکەوتنی پێکهێنانی حکومەت و پەکخستنی تەواوی جومگەکانی پەرلەمان، تەنها قەیرانێکی سیاسیی کاتی نییە، بەڵکو نیشانەیەکی ڕوون و بێپەردەیە لە داڕمانی متمانەی هاووڵاتییان بەو سیستمە بەڕێوەبردنەی کە ساڵانێکە لە نێوان کێبەرکێی دوو بنەماڵەی سیاسیدا گیری خواردووە. ئەم دۆخە چەقبەستووە ڕاستییەکی تاڵمان پێدەڵێت ئەوانەی ناتوانن لە پێناو بەرژەوەندیی گشتییدا لەسەر مێزێکی نیشتمانی ڕێکبکەون، ڕەنگە شایستەی بەڕێوەبردنی دیوەخانێکی عەشایەریش نەبن، نەك دامەزراندنی حکومەتێکی دامەزراوەیی و پاراستنی دەزگا یاسایی و شەرعییەکانی گەلێك.

لەکاتێکدا کە کۆمەڵگا پێویستی بە دامەزراوەی بەهێز، دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکی سەقامگیرە، ململانێکان هێندە بچووك کراونەتەوە کە تەنها لە بازنەی شەڕە کورسی و دابەشکردنی دەسەڵاتدا دەخولێنەوە، پەرلەمان کە دەبوو سەکۆی بڕیارە چارەنووسسازەکان و دەنگی گەل بێت، کراوەتە قوربانیی بەرژەوەندییە تەسکە حزبی و بنەماڵەییەکان، ئەم نەریتی بەڕێوەبردنە، چەمکی دەوڵەداری بەتاڵ کردووەتەوە و تەنها ناونیشانێکی بێ ناوەڕۆکی لێ

هێشتووەتەوە.
مەترسیی گەورە لەوەدایە کە ئەم فەوزا و ململانە ناوخۆییانە لە بۆشاییدا ڕوونادەن، وڵاتانی هەرێمایەتی، کە چاویان بە قەوارەی سیاسی و دەستووریی هەرێم هەڵنایەت، لە پشت پەردەی ئەم ناکۆکیانەوە وەستاون و هەر ئەم پەرتەوازەییە دەکەنە باشترین بیانوو بە لاوازکردن و هەڵوەشاندنەوەی قەوارەی هەرێم، کاتێک ناوماڵەی کوردی خۆی بە چەند کورسیەکەوە سەرقاڵ کردووە، ڕێگا بە دەستوەردانی دەرەکی و سڕینەوەی دەستکەوتە مێژووییەکان خۆشتر دەبێت و کورسی و بەڵێنەکان لەژێر پێی دەسەڵات دەردەنن.
لەم نێوەندەدا، پرسیارە جەوهەرییەکە کە ویژدانی هەر تاکێکی ئەم نیشتمانە دەهەژێنێت ئەوەیە، داخۆ ئێوە قەت بیرتان کردەتەوە؟ کەی بەرژەوەندیی باڵای نیشتمان دەبێتە پێوەر بۆ بڕیارەکانتان؟
مێژوو بەزەیی بە کەسدا نایەتەوە، ئەگەر ئەمڕۆ عەقڵییەتی دیوەخان و شەڕی کورسی جێگەی عەقڵییەتی دەوڵەتداری و پاراستنی قەوارەی یاسایی بگرێتەوە، ئایندەیەک نامێنێت تا لۆمەی نەیارانی دەرەکی بکەین، چونکە داڕمانەکە پێش هەر شتێک، بە دەستی خۆمان و لە ناوخۆوە دەستی پێکردووە، بەسە واز لە قەرزە کۆنەکان بهێنن، یەکسانی بە تاکەکانی ئەم هەرێمە بگەڕێننەوە و ڕەچاوی پلانەکانی نەیاران بکەن کە مەترسین بەسەر هەموان.

ڕێگاکانیش ئەمرن.. نەوزاد بەندی

لەو دونیایەدا، بە پێی قۆناغەکانی ژیان و تەمەن و بارودۆخە ئابووریی و فیکریی و سیاسییەکان، ڕێگاکانیش ئەمرن.. تەماشا ئەکەیت، کۆمەڵێ ڕێگا کە ساڵانێک ڕۆژانە پێیاندا ڕۆیشتوویت، ئەمڕۆ بە هیچ جۆرێک پێیاندا ناڕۆیت.. واتا ئەو ڕێگایانە لای تۆ تەمەنیان تەواو بووە و مردوون.
وەک خۆم، گەلێ ڕێگا لە ژیانمدا لە دایک بوون و مردوون .. وەکو ڕێگای فرۆشگای مەجید و عەبدوڵڵا لە کۆڵانەکەمان، کە ڕۆژانە بە دە فلس یان پێنج فلسەوە بەسەریدا ئەڕۆیشتین و ئەهاتینەوە ..ئێستا لە مێژە ئەو دوو ڕێگایە، بە هەردوو فرۆشیار و هەردوو فرۆشگاکەیشەوە

مردوون ..هەروەها ڕێگای قوتابخانەی ئەیوبیی، کە ڕۆژانە لەگەڵ باوکما، لە کارێزی وەستا شەریفەوە دەستمان پێدەکرد، هەتاکو گەڕەکی چوارباغ و نزیک مزگەوتی عەبدوڵڵا لوتفی. تەمەنی ئەو ڕێگا دوور و درێژ و پێچا و پێچە، تەنها دوو ساڵ بوو، ئیتر لە لای ئێمە مرد و بۆ هەتاهەتایە بەو ڕیتمە پێیدا ڕەت نەبووینەوە، ئاخر باوکم لەگەڵ بەڕێوەبەری تەربیە و مەعاریفی ئەو سەردەمەدا، لەسەر بابەتی سیاسیی بەشەڕ هاتبوو، گڵاسێک ئاوی کێشا بوو بەسەریدا، ئیتر سزای باوکمیان دابوو بە گواستنەوەی بۆ قوتابخانەیەکی دوور، هەتا ڕۆژانە ئەشکەنجە بکێشێ و عەرەق ب□□□ژ□ و ڕێگایەکی دوور ببڕێت..ڕێگایەک کە خەتی هیچ جۆرە ئامانەیەکی لەسەر نەبوو.. ڕێگای قوتابخانەی مەولاناخالید و کاوە و هەڵکەوتیش بە هەمان شێوە ساڵانێک لە ژیانماندا لەدایک بوون و تەعاروفیان لەگەڵ هەنگاوەکانماندا کرد و پاشان بۆ هەتاهەتایه مردن.. ئێستا بۆ نمونە کەسێک پێم بڵێت با بچین بۆ ئامادەیی هەڵکەوت یان بۆ ناوەندی کاوە، تەماشایەکی چاوی ئەکەم و پێی ئەڵێم : تەواویت ؟ ئێ ئاخر مەعقول نییە جارێکی تر بە ڕێگایەکدا بڕۆیت کە لە ژیانتا مردووە، وەک هەڵدانەوەی گۆڕێک وایە، ماندووێتیی و خەم و خەفەتێکی زۆری لە دوایه..

هەروەها ڕێگای زانکۆی موسڵ، کە چوار ساڵی پڕ له ماندووبوون و خۆشیی و خەم و خەون و هیوا و عەشق و لێکدابڕانی ژیانمانی بۆ خۆی برد.. ڕێگایەکی دوور و درێژ، لە سلێمانییەوە بۆ موسڵ، پاشان ڕۆژانە لە بەشی ناوخۆییەوە بۆ مەرکەز توڵابیی و چێشتخانە زەلامەکەی، بۆ خواردنی نانی بەیانی.. ڕێگای خێرا، ڕووە و هۆڵەکانی وانەخوێندن و تاقیگەکان..ڕێگای گەڕانەوە بۆ بەشی ناوخۆیی و ..ڕێگای کولێره بەقیمە و مزگەوتی هەیبەت خاتوون .. ڕێگا کورتەکانی چێشتلێنان و قاپ شوشتن و هۆڵی سەعی کردن.. ڕێگاکانی عەشق، کە تێکڕا کورسییە دارەکان و ژێر دارکاژ و یۆکالیپتۆس و بۆنە و ئاهەنگەکانی زانکۆ بوون..ڕێگای گەڕانەوەی پڕ لە خولیا و تاسە بۆ سلێمانی ..ڕەنگە بڵێم ڕێگاکانی زانکۆ یەکجار جۆرا و جۆر و ترش و شیرین بوون، هەر بۆیە لەم ساڵانەی دواییدا، دوای دابڕانی زیاتر لە 40 ساڵ، چەند جارێک هەوڵمان دا بگەڕێینەوە و پێیاندا تێپەڕینەوە..هەوڵماندا فێرست ئەید یان ئیسعافات ئەوەلیی بۆ ئەو ڕێگایانە بکەینەوە، ڕۆیشتینە بەردەم زانکۆیەک کە 40 ساڵ بوو بە جێمان هێشتبوو، کارمەندی پرسگە به عەرەبی پێی ووتین : فەرموون حاجێکان؟ چیتان ئەوێ ؟ ئەمرکەن..

ئێ ناحەقی نەبوو وای ووت، چونکە کۆمەڵێ کەسی پیری لەسەر ڕێگای خویندکارە لاوەکاندا بینی .. یان کۆمەڵێ پیرەمێردی بینی، گۆڕی

ڕێگا کۆنە مردووەکانی تەمەنیان هەڵدابەوە، هەر بۆیە لێی پرسین :
چیتان ئەوێ؟
بەجگە لە کارمەندی پرسگە، قوتابیانیش بەسەرسامییەوە بە ساتێ سەرنجیان دەدایەن و هەندێکیشیان پێدەکەنین و لە دوورەوە قاقاکانیان ئەوەی دەگەیاند کە ئەمە موخالەفەیەکی مروریمان کردووە و بە سایتێکی هەڵەدا ڕێیشتووین و شایانی ڕاگرتن و سزادان و تەنانەت قەشمەریی و پێکەنینیشین..
ووتمان : هیچ ..
ووتمان: چل ساڵ پێش ئێستا ئێرەمان تەواو کرد ..
دەستمان بە زانکۆ درێژ کرد، وەک ئەوەی دەست بە مەزارگەیەک درێژ بکەین کە هیچ جوڵەی و ژیانێکی تیا نەما بێت ..
ووتمان: کاتی خۆی ئێمەیش لێرە بووین، بە زێی موەحەدەوە، هەموو ڕۆژێ، چاکەتی نیللی و کراسی سپی و پانتۆڵی ڕەساسیمان ئەپۆشی، ئێستا ئەو یەکتاپۆشییە نەماوە …
بە ئەوەی زیاتر بیسەلمێنین کە ئێمە کاتی خۆی لەسەر ئەو ڕێگایە بووین و ئەهلی ئەو جێگایە بووین، ووتمان :
کاتی ئێمە عەبدولئیلاهـــ سەرۆکی زانکۆ بوو!!
کابرای پرسگە سەرێکی بۆ لەقاندین وەک ئەوەی بڵێ جا من حەقم چییە یان بە من چی و من تاوانم چییە ئێوە چل ساڵ پێش ئێستا لێرە بوون و ئێستایشوا خەریکە خولی ژیانتان تەواو ئەبێ ؟؟ هههههه ..
ڕێگای دایەنگا و باخچەی منداڵەکانیشمان، سالانێک قەڵەمڕەوی هەنگاوەکانمان بوون، ڕۆژانە بە منداڵێکی تووڕە و گرینۆکەوە پێیاندا ڕۆیشت ئەبووین و نیوەڕۆ دووبارە پێیاندا ئەهات ئەبووینەوە، ئەمڕۆ ئیتر منداڵ گەورە بوون و ئەو ڕێگایانەیش لە ڕۆژژمێری ئێمەدا مردن .
لە ژیانیدا بەجگە لە ڕێگا ماددی و سونەتییەکان، گەلێ ڕێگای دەروونیی و ئایدیەلۆجیش هەن، کە تەمەنێک لەگەڵیاندا ئاشنا ئەبن و ئەمانکەنە پیادەی خۆیان، پاشان ئەپوکێنەوە و ئەمرن..
ڕێگای دارا و .. ڕێگای دوو دارە دوورەکە .. ڕێگای وازی و .. ڕێگای دادە کە دوو ڕێژ بوو بەردەوام دەکەی ئەڕژا ..ڕێگای سە سەگ و .. ڤان سواران کە غارانیان دەکرد و شیر و مەتانیان پێ بوو .. ڕێگای کەف و چالاک و هەچەکە و بەچووەکەی ..ڕێگای مام زۆراب و نەسرین و باوکی و ئازاد بەسەر دار سەوەکەوە..ڕێگای بەبەی زەینەب و مام ورچ و کاکی شمشاڕێژن و هەڵک ..هەموو ئەو ڕێگا بەرز و بەنرخانەی کە دکتۆر ئیبراهیم ئەمین باڵدار لە ئەلف و بێکەیدا، بۆی دیاریکردبووین، کە لە ڕێگای بەردەم ماڵەکانمان زۆر ڕاستتر و جوانتر و گوڵڕێژتر بوون، چەندەها شەو لە خەونەکانماندا بەو

□□گایا□دا ئەهاتین و ئەچووین و ..پیتەکان فێر ئەبووین و چێژمان
لێ ئەبینین ..تا ئەمڕۆیش ئەو ڕێگایانە بە پیرۆز ئەزانم و لە
ناخمدا ماون.

بەڵام لە ڕاستیدا، زۆر بەداخەوە، ئ ئەو ڕێگایانەیش مردن و تەواو
بوون، بوون بە ژێر پێی سیستمی خوێندنی سویدیی و دانیمارکییەوە ..
ئیـــدی دارا و زەینەب و ئـــازاد و دادە و مـــام زۆراب و نەوزاد و
نەسرین و باوکی و کاکی شمشاڵژەن، بوون بە شەهیدی سیستمی سویدیی و
دانیمارکیی و جۆرەها ناوی بێگانە و نامۆی تر.

هەروەها ڕێگای ڕۆژنامە و گ□قار و کتێبخانەی ناوەندی و سندووقە
دارەکانی کتێبخواستن، ئەو ڕێگا ناسک و پڕ له زانیاریی و عەشق و
جـوانی و داهێنانـە.. ڕێگـای سـەرنجی چاوەکانمـان و ..ووشە و
دێڕەکان، ئەو ڕێگا دوور و درێژانەی چاوەکانمان لە شەوێکدا دەیان
هەزار دێڕیان ئەبڕی، بۆ ئەوەی بگەنە کۆتایی ڕۆمانێک.. ئای چەندێک
ڕێگای ڕۆمانەکانم بڕیوە و ئای له کۆتاییدا تەنیا و دەستەوسان و
بێکەس، چەند جار کەسایەتیی ڕۆمانەکان جێیان هێشتووم و تەنیا
ماومەتەوە.. ئێرەییم بەو هاوڕێیانەم ئەبرد کە ڕێگای کتێبێکیان بە
چەندین هەفتە ئەبڕی و تیایدا چێژێکی دوور و درێژیان لەگەڵ ڕێگا و
کەسایەتیی و قاوەخـانە و عەشـق و ئازارەکـانی نـاو ڕۆمانەکانـدا
ئەبینی، هەرچەندە لە کۆتایی کتێبەکەدا ئازاری ئەوان گەورەتر بوو،
من تەنها شەوێک یان دوو شەو ئاشنای ئەوان بووبووم، بەڵام ئەوان
چەنـدین هەفتە هاوڕێیـان بـوون و لێکـدابڕانی کۆتـایی کتێبەکـان،
کاریگەرتر و تراژیدیی تر بوو لە ژیانیاندا ..زۆر لە چارڵس دیکنز
و فیکتۆر هیگۆ و ئێرنست هێمنگوای و کافکا و چیخۆف و تۆڵستۆی و
دیست□یفسکی ئەترسام، چونکە ڕۆمانەکانیان ئەیانبردیت بۆ جێگایەک
کە تیایـدا خەمێکـی قـوڵ بخۆیـت و بگریـت وەک سـەردابی پیـازەکەی
گۆنتەرگراس .. بە کەسانێکیان ئەناساندیت، کە بە درێژایی ژیانت
نەتئەتـــوانی لە یادیـــان ببەیتەوە و بەردەوام بە خەم و ئـــازار و
هەڵوێست و فیداکارییەکانیان، فرمێسکیان پێ ئەڕشتیت ..

هەروەها ڕێگاکانی کوردایەتیی و نیشتمانپەروەریی، بەشێکی زۆری
لاویی و گەنجیمانی برد.. لەو ڕێگایانەدا، لە پڕێکدا نزیکترین و
ئازیزترین هاوڕێمان بوو بە سووتەمەنی شۆڕش، وەک سالار فەتاحی ناو
پۆلە شەهیدەکەی قڕگە.. ئەو ڕێبازانەی کە جێی شانازیمان بوون و
.. بەنرخترین ڕۆژ و دەسکەوت و هەل و ئامانجەکانی ژیانمان کرد بە
قوربانیی .. خوێندن و داهاتوو، برا و خوشک و دایک و باوکمان کرد
بە گاوگەردوونی ..لە بیرمە یەکەمی قۆناغی خۆمان بووم لە کۆلێژی
زانست، بەشی بایۆلۆژی، مامۆستای پەروەردەی نیشتمانیی، پێی ووتم :
کوڕم ! تۆ کەسێکی زیرەک و هونەرمەند و ڕۆشنبیریت، داهاتووی خۆت

مەفەوتێنە و وەرە سەر ڕێگای بەعسی قائید، واز لە ڕێگای موستەقیلیی بهێنە و ئیمزایەکمان بۆ بکە ! .. ووتم : ناتوانم .. ئەو ناتوانمە، کە تا ئێستایش زۆر و کەم شانازیی پێوە دەکەم، قوربانییەکی گەلێ گەورەی پێدام.. داهاتووی زانستیی بە تەواوەتیی ڕوخاندم، نمرەیەکی زۆریان لێ شکاندم، بووم بە پێنجەمی کۆلێژ.. ئەوسا تەنها یەکەمەکان دوای چل و پێنج ڕۆژ خزمەتی سەربازیی ئەگەڕانەوە بۆ زانکۆ، بۆ تەواو کردنی خوێندنی باڵا..من سێ ساڵ و نیو سەربازیی، تەواوی زانست و خەون و هیوا باڵاکانمی هەڵوەراند ..

بەڵام ئەمە هەموومان، تەواوی هاوڕێکانمان لەسەر ڕێگای کوردایەتیی و نیشتمانپەروەریی بووین، بە خۆشحاڵییەوە هەموو جۆرە قوربانییەکمان ئەدا..

هەروەها بەشێکی زۆر لە گەنجە نەخوێندەوارە کاڵفامەکانمان، ڕێگایەکی نوێیان بۆ کێشرا، کە ڕێگای خۆفرۆشیی بوو، پێیان ئەووت ڕێگای جاشایەتیی ..ئەو ڕێگایه سەردەمانێک بوو ئەوەندە قەڵەباڵغ بوون، سەگ ساحێبی خۆی نەدەناسیەوە..

ڕێگای سیخوڕیی و خیانەت، ڕێگا نهێنییەکان بوون، کە تاوانبارە گەورەکان پەیدا هات و چییان دەکرد، خەریکی ملشکاندن و کوشت و بڕی نیشتمانپەروەران بوون ..

تەواویی ئەو ڕێگایانە ماون و .. لە جۆرێکەوە بۆ جۆرێکی تر ئەگۆڕێن.. واتا تا ئەمڕۆیش ڕێگای جاشایەتیی و سیخوڕیی ماون و .. خەڵکێکی زۆر نانی لێ ئەخۆن و ملیارەها دۆلاری تێدا پەیدا ئەکەن .. ڕێگای پێشمەرگایەتیی تەنها وەک خەیاڵێک یان وێنەیەکی کاڵ ماوەتەوە، قاچی بۆ ئەبڕیت، ناتوانیت هەنگاوێکی تێدا هەڵبێنیت.. پڕ بووە لە گەندەڵ و دز و قاچاخچی و نیشتمانفرۆش .. گوڵاڵە سوورەکانی بوون بە دڕکەزیی .. شەهیدەکانی بوون بە ژێر کچە مۆدێل و کوڕە مەسئولی ملیاردێرەوە..سروودەکانی بوون بە ژێر ئاوازی ڕەبابە و مەوالی عەرەب و عەجەمەوە ..

ئەمڕۆ ئیدی ڕێگای نائومێدیی زاڵ بوو، دوای ئەوەی دەسەڵاتی کورد نەیتوانیی خزمەتی کورد بکات، ئەوەیش ڕێگای تری لێ پەیدا بوو، ڕێگای کۆچ و.. ڕێگای کەمپ و .. ڕێگای قاچاخ و..ڕێگای یەخت و چوپی ناو دەریا و.. ڕێگای گەنتیی و ڕێگای گەشت لەسەر ئەکسلی لۆریی و لەناو تانکی تەنکەر و ناو کۆنتەینەر و ڕێگای سنورداش و جۆرەها گەشتی هەتاهەتایی خەمگین کە تایبەت بوون بە هەزاران، کە بەشێکی زۆریان لە ڕێگا، خنکان و بوونە خۆراکی شارک وماسییەکانی دەریای ئیجە ..

ئەمڕۆ ئیدی خەمخۆرەکانی نیشتمان بە نەخۆشیی و خەم و دەردەدڵ

مردن.. ئەوانەیشی کە ماونەتەوە، ڕێگای نوێیان دۆزیەوە، ڕێگای گۆشەگیریی و .. ڕێگای نامۆبوون و.. ڕێگای کەئابە و شێت بوون وەک ئەو بیریارانەمان کە لەسەر شەقام پێیان ڕائەبوێرن و فیکەیان بە ئەکێشن، جار و بارێکیش ئەکوژرێن یان زیندان ئەکرێن و تەمبێ ئەکرێن .. ڕێگای خۆکوشتنیش پەیدا بووە و جەنەڕاڵەکانی پاییزمان لەو ڕێگایەوە وون ئەبن ..
ئەمڕۆ زۆربەی زۆری ڕێگاکان مردوون.. بۆیە هەر ئاوازێکی کۆن، هەر گۆرانیی و وێنەیەکی کۆن، هەر پەند و سەرگوزشتە و حەکایەتێکی کۆن، ئەمانهێنێتە گریان .. چونکە هەزاران ڕێگای مردوو، کوژراومان بە بیردێنێتەوە..
دواجار، زۆرینەی هەرە زۆرمان، ئەگەڕێنەوە بە ڕێگای ئایین..ئەو ڕێگایەی بە هۆیەوە ئەتوانین بەرگری لەو هەموو زیانە مادیی و مەعنەوییانە بکەین کە توشمان بوون .. بەو ڕێگایەدا ئەڕۆین، کە یەقینمان هەیە ئەمانگەیەنێتە دادگایەکی باڵای خوایی، تیایدا دوژمنانی گەل و نەتەوە و مرۆڤایەتیی دادگایی دەکرێن و ئەخرێنە سەر ڕێگای دۆزەخی هەتا هەتایی.. هەرچەندە ئەو ڕێگایەیش کەمەڵێ جەردە و قاچاخچی و بازرگانی تێدا قوت بۆتەوە و ..دەیان ڕێگا و تولەڕێی خوار و خێچیان تێدا جێ کردۆتەوە، کە هەندێکمانیان ناچاری وەستان کردووە و .. هەندێکی تریشمان یاخی کردووە لە دین ..

من و هەڵەبجە و بەزمی خوێندکارە یەکەمەکان!.. سەدیق سەعید ڕواندزی

هەموو ساڵێک، لە سەروبەندی ڕاگەیاندنی ئەنجامی ئەزموونە گشتییەکانی پۆلی دوانزە و دیاریکردنی چەند خوێندکارێك بە پلەی یەکەم و دووەم لە هەردووو بەشەکە، کە نمرەی بەرزیان بەدەست هێناوە، ئەم خوێندکارانە دەبنە (ترێند – باو) ی بابەتی سۆسیال میدیا، ئەویش لە سۆنگەی ئەو هەڵە و ساتمە و هەژارییە زمانییەی هەیانە، بە جۆرێك کاتێ مایکێك دێتە بەردەمیان، دەشڵەژێن و نازانن دوو قسەی دروست بە زمانی کوردی بڵێن، لە کاتێکدا یەکەمی سەر

ئاستی هەرەمن! فەرهاد پیربال، بە یەکەکیان دەڵێت:_(دابنیشین) ئەویش لەوەڵامدا پێی دەڵێت:-(پێی دەڵێن کەیفی خۆتە!) بەڵێ ڕاست، کەس هەیە لە ماڵی خۆی بە میوان بڵێت کەیفی خۆتە دابنیشی یان نا؟ یان دەبێ لوتف بنوێنێت؟ بەوانامەی بەرز، بە بە خوێندنەوەی کتێب و ئاشنابوون بە دنیای فراوانی خوێندنەوە، کەس ژیر و زیرەك ناکات، ئەم خوێندکارە ئازیزانە، گەر لە پاڵ خەونی وەدەستهێنانی نمرەی بەرز، کەمێکیش گرنگیان بە کتێب و دنیای خوێندنەوە دابا، ئێستا زۆر بە تواناتر دەردەکەوتن. ئاخر کتێب مرۆڤ فێری زمان پژان و قسەکردن و گفتوگۆ و زانیاریی بێ سنوور دەکات. مرۆڤ چەند بخوێنێتەوە، نەك بخوێنێت، ئەوەندە زیاتر دەسەڵاتی بە سەر زمان و دەربڕین دەشکێت و ڕۆشنبیریی فراوانتر دەبێت، ئەوەندە شارەزایی پەیدا دەکات، ئەوەندە بوێر و ڕاشکاو دەبێت! بەڵێ من بەداخم، کاتێ دەبینم خوێندکارێکی ئازیز، بە پلەی یەکەم لە هەموو وانەکان دەرچووە، بەڵام توانای ئەوەی نییە، دوو قسە لە بەردەم مایکێك بکات، کە ئەمەش زادەی نەبوونی کولتووری خوێندنەوە و ئاشنابوونە بە دنیای کتێب. من گەر باسی ئەزموونی ژیانی خۆم بکەم، ئەوا بە درێژایی ساڵانی تەمەن و خوێندنم، بەیەك جاریش دایك و باوکم و مامۆستاکانم، ئەلف و بێیەکیان فێر نەکردووم، هەرچی فێربوومە لە کتێبەکانەوە فێربوومە! ئاخر کتێب لە بری دەرگایەك، سەدان دەرگا بە ڕووی مرۆڤ دەکاتەوە و وای لێ دەکات ببێتە کەسێکی تەر و شارەزایی لە هەموو شتێك هەبێت. دە ساڵێك لەمەوبەر، لەگەڵ هاوڕێیان، وەك وەفدی پەروەردەی ڕواندز، سەردانی پەروەردەی هەڵەبجەی شەهیدمان کرد. وەرای ڕێز و میوان دۆستییەکی زۆر، من لە بارەی سەرووشتی ئەو شارە و گوندو ئاوایەکانی و کاکەیی و هەورامانییەکان ڕووداوەکانی، چەند زانیارییەکم باس کرد، هاوڕێیانی پەروەردەی هەڵەبجە، بە سەر سوڕمانەوە پێیان گوتم:(تۆ لێرە ژیاویت؟ خەڵکی ئێرەی؟ پێشتر هەڵەبجەت بینیوە؟) گوتم نەخێر لێرە نەژیاوم و یەکەم جاریشە ئەو شارە شەهیدە دەبینم، گوتیان ئەی مادام وایە، ئەو هەموو زانیارییەت لەکوێ بوو؟ کە لە ئێمە زیاتر شارەکە دەناسی؟ گوتم هەمووی لە ڕێی خوێندنەوەی کتێبەکان و مێژووە وە فێربووومە. هەر لە درێژەی سەردانەکە، خوێندنگەیەکیان دیارکرد بۆ ئەوەی سەردانی بکەین، کە لە بەر دەرگای خوێندنگاکە دابەزین، سەیرم کرد تابلۆیەکی نووسراوە:(ئامادەیی شەهید ئازاد هەورامی کچان) لەوێش لەگەڵ بەڕێوەبەرەکە، کورتەیەکم لە بارەی ژیانی ئەو سەرکردەیە،کە لە کونەکەتری قەندیل شەهید بوو، باس کردوو [illegible] و پەیگەی ئەوم لە شێوەشی نوێ باس کرد. بەڕێوەبەر و مامۆستایان، بە لایانەوە سەیر بوو، کە من ئەو زانیاریانەم لایە، بەیە لەگەڵی

قوتابخانەکەیان بە سنگمەوە هەڵواسی کە ئێستاش لە ئەرشیفەکەم ماوە. کە هاتینەوە، وەفدی هاوڕێ و هاوشارم، گوتیان بە ڕاستی تۆ ئەمەت سەربەرزکرد.دیسانەوە جارێ‌َکیان لەگەڵ زاواکەم چوومە لای پزیشك، بەمەبەستی چارەسەری، لەوێ لەگەڵ پزیشك کەوتمە گفتوگۆ، لە بارەی نەخۆشی شێر پەنجە و شەکرە و ئەرکی پەنکریاس و لەکارکەوتنی گورچیلەو چارەسەرییەکان و گەلێك بابەتی دیکە، دکتۆر بە زاواکەمی گوت، ئەمە خۆی دکتۆرە بۆچی هێناوتە لای من؟ مەبەستم لەو ئەزموونانە،خۆپەسندان نییە، کە تا سەر ئێسقان دژی ئەوەمە، بەڵکو باس لە ئەزموونی خۆم لەگەڵ کتێب و خوێندنەوە دەکەم، بۆیە پەیامی من ئەوەیە، کە هیچ خوێندکارێك بە بڕوانامە و نمرەی بەرز نابێتە ڕۆشنبیر،بگرە کەسانی تریش، بەڵکو تەنها و تەنها کتێب و خوێندنەوە دەمانکاتە مرۆڤێکی دیکە و زمانزان و ڕۆشنبیر، بۆیە گرنگە خوێندکاران لە پاڵ خوێندنەکەیان، ڕۆشنبیریی خۆیان بە خوێندنەوەی کتێب فراوان بکەن، تا زمانیان بپژێ و بوێر بن و پێکیان لە سەر وشە و دەربڕین نەکەوێت.

سەدیق سەعید ڕواندزی

ئێرانی دوای جەنگ. عوسمانی حاجی مارف

ڕژێمی ئێران هەوڵ دەدات سەردەمی موجتەبا خامنەیی وەک درێژەپێدەرێکی سروشتی پێکهاتەی دەسەڵاتی پێشوو بخاتەڕوو، بەڵام ئێستا ڕووبەڕووی کێشەیەکی بنەڕەتین، ئەویش ئەوەیە کە گوێڕایەڵی لەناو پێکهاتەی دەسەڵاتدا کە لە مێژوودا لەژێر ڕێبەرایەتی خامنەیی باوکدا بەڕێوەچووە، چۆن دەتوانن پەیڕەوی لێبکەنەوە، کە هێشتا نەیانتوانیوە شەرعیەتی هاوشێوە یان دەسەڵاتی چارەنوسساز بە موجتەبا ببەخشن؟
ناوەڕۆکی پەیامەکەی موجتەبا بۆ پەرلەمان بەبۆنەی دەستپێکردنی ساڵی سێیەمی خولی ئێستای پەرلەمانەوە، لەسەر هەماهەنگی نێوان پەرلەمان و حکومەت و دوورکەوتنەوە لە ناکۆکی و گرنگیدان بە ئابووری و ئیدارەدان بوو. بە واتایەکی تر پەیامەکە بانگەوازێکی

ئاشکرا بوو بە ڕێکخستنەوە، بەڵام لە ناوەڕۆکی خۆیدا، زیاتر وەک هەوڵێک دەرکەوت بۆ سەپاندنی “هاوئاهەنگی زۆرەملێ” بەسەر پەرلەمانێکدا کە خۆی ڕەنگدانەوەی دابەشبوون و دڵەڕاوکێکانی ڕژێمە بەدوای هێرشەکانی ئەمریکا و ئیسرائیلەوە.

ڕەنگه ئەمڕۆ ڕژێمی ئێران له بەردەم دابەشبوونێکی ئاشکرادا نەبێت، بەڵام چۆته قۆناغێکی مەترسیدارتر، قۆناغێکی گومانای لەنێو ڕیزەکانی خۆیدا، ئەم قۆناغە، لە دەسەڵاتێکدا کە زیاتر لە مشتومڕی ناوخۆیی لە شەقام و ناڕەزایەتی ڕێکخراو دەترسێت، دەکرێت سەرەتای درزێک بێت کە ناتوانێت بۆ ماوەیەکی زۆر بیشارێتەوە.

ئەم بانگەوازەی موجتەبا لەناو ڕژێمدا دەرگای لێکدانەوە و ململانێی کردەوە، وەک پشتیوانیەکی بێدەنگ بۆ محەمەد باقر قالیباف سەرۆکی پەرلەمان، قالیباف خۆی هەوڵیدا بەشێوەیەکی سەرنجڕاکێش سوود لەو ساتەوەختە وەربگرێت، دەیەوێت وەک یاریزانێکی ناوەندی لە دانوستانەکاندا بمێنێتەوە، بەڵام ئەوەش دەزانێت کە هەر زمانێکی سازان بەرامبەر واشنتۆن دەتوانێت ببێتە ئامانجێکی ئاسان بۆ لایەنە توندڕەوەکان، بۆیە ڕایگەیاند کە ئیمتیازەکان لەڕێگەی دیالۆگەوە بەدەست ناهێنرێن، بەڵکو لە ڕێگەی هێزەوە بەدەست دەهێنرێن، ئەمە تەنها پەیامێک نییە بۆ جیهانی دەرەوە، بەڵکو پەیامێکە بۆ ناوخۆی ئێران، قالیباف بە نەیارەکانی دەڵێت کە پیاوی سازان نییە، تەنانەت ئەگەر بەشێکیش بێت لە تیمی دانوستانکار.

هەروەها هێشتا موجتەبا ڕووبەڕووی بەرەیەکی ڕێکخراو نییە کە بە ئاشکرا ڕەتی بکاتەوە، بەڵام پێشبینی دەکرێت لە درێژخایاندا و لەدۆخی قەیراناوی ئێراندا، ڕووبەڕووی حاڵەتێکی زۆر جدیتر ببێتەوە، ئەویش واقعیەتی نەبوونی کۆدەنگی و یەکگرتنێکی سروشتییە لە ئایندەی ڕژێمی ئێراندا، ئەمەش بەو مانایەیە کە سەرکردایەتی نوێ هێشتا لە پرۆسەی سەپاندندایە نەک لە پرۆسەی قبوڵکردنی سەقامگیریدا.

تەحەدای ڕاستەقینەی ئەمڕۆی ڕژیمی ئێران، چۆنیەتی سەرکەوتنی شەڕ نییە، بەڵکو چۆنیەتی بەڕێوەبردنی کۆمەڵگەیە لەدوای زیان و کارەساتەکانی شەڕ. ئابوری ئێران بارگرانی قەیرانەکانی لەسەرە، متمانە و هیوای کۆمەڵگا زیاتر کەم بۆتەوە، دامەزراوەکان دووبارە بە ململانێ و دابەشکردنەوەی دەسەڵاتدا تێدەپەڕن، بۆیە قۆناغی داهاتوو یەکێک لە گرنگترین قۆناغەکانە لە دوای دامەزراندنی کۆماری ئیسلامییەوە.

کاتێک شەڕەکان کۆتاییان دێت، بەشێوەیەکی گشتی ئاوەدانکردنەوە دەست پێدەکات، بەڵام لە ئێراندا وێنەکە جیاوازە، لەگەڵ کۆتایی هاتنی دوایین ڕووبەڕووبونەوەی سەربازی، پێناچێت وڵات بەرەو قۆناغێکی سەقامگیری بڕوات، بەڵکو ڕووبەڕووی ئاستەنگی ناوخۆیی

دەبێتەوە کە ڕەنگە لە خودی شەڕەکە ئاڵۆزتر و مەترسیدارتر بێت.
ئەگەر ڕژێمی ئێران سەرکەوتوو بووبێت لە تێپەڕاندنی ڕوبەڕوبونەوەی هێرشەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل و پاراستنی مانەوەی سیاسی خۆی بەدەست هێنابێت، بەڵام لە پرسیاری ئێستادا توانای بەڕێوەبردنی کاردانەوەکانی دوای شەڕەکە، بە لەبەرچاوگرتنی بونی ئابوریەکی پڕ لە قەیران، زیاتر بونی هەژاری، هەروەها پێکهاتەیەکی سیاسی کە گۆڕانکاریەکی بێوێنەی لە ناوەندەکانی دەسەڵات و بڕیارداندا لە ململانێکاندا بەخۆیەوە دەبینێت.
ئەتوانین بڵێین ئێستا ئێران لە سەرەتای دامەزرانی کۆماری ئیسلامیەوە لەگەڵ یەکێک لە توندترین قەیرانە ئابوریەکانی بەرەوڕوو بووەتەوە. بەپێی داتا و بەیاننامە فەرمیەکان، لە ماوەی چەند مانگی ڕابردوودا نزیکەی دوو ملیۆن کەس کارەکانیان لەدەستداوە، لەکاتێکدا لە سەرەتای دەستپێکردنی شەڕەوە پێنج ملیۆن زیاتر کەوتبونە بەر حاڵەتی نەبونی و هەژاریەوە، ئەمەش ئاماژەیە بۆ ڕادەی ئەو فشارە کۆمەڵایەتیانەی کە لە ئەنجامی ئەو قەیرانەوە دروستبون.
هەرچەندە خودی جەنگەکە کاریگەری لەسەر قوڵبونەوەی قەیرانەکەدا کردووە، بەڵام بەشێک لە زیانە ئابوریەکان بەهۆی هەکاری ناوخۆییەوە پێشهاتووە، بە پلەی یەکەم پچڕانی درێژخایەنی ئینتەرنێت، داخستنی تۆڕەکە بۆ چەند مانگێک کەرتە گەورەکانی ئابووری دیجیتاڵی و خزمەتگوزاریە ئەلکترۆنیەکانی ئیفلیج کرد، کە ملیۆنان ئێرانی وەک سەرچاوەی سەرەکی داهات پشتیان پێدەبەستن.
شانبەشانی قەیرانی ئابووری، شەڕ واقعێکی سیاسی نوێی خوڵقاندووە، کە پەرەسەندنی کاریگەری دامەزراوەی سەربازی و ئەمنیە لەناو دەوڵەتدا. لەکاتێکدا کە سیستەمە سیاسیەکان لەکاتی شەڕدا بەهۆی پێویستیە ئەمنیەکانەوە، زیاتر دەسەڵاتەکانی ئامێری نیزامی فراوانتر دەکەن، بەڵام بەردەوامی ئەم فراوانبوونە دوای کۆتاییهاتنی ئۆپەراسیۆنە سەربازیەکان، پرسیار لەبارەی هاوسەنگی هێزی داهاتووی ناو ڕژێمی ئێران دەوروژێنێت. هەر بۆیە زۆرێک لە چاودێران پێشبینی ئەوە دەکەن، کە گواستنەوەی دەسەڵاتی زیاتر بۆ ئەو کەسایەتیانەی دەبێت کە پێشینەی سەربازیان هەیە، لەهەمانکاتدا دەبێتە هۆی لاوازبونی دامەزراوە مەدەنی و یاسایی و سیاسیەکان.
بەڕێوەبردنی شەڕ جیاوازە لە بەڕێوەبردنی ئابووری و کۆمەڵگا و مەرج نیە سەرکەوتن لە بەرەکانی شەڕدا وەربگێڕێتە سەر ئەو شارەزاییەی کە پێویستە بۆ چارەسەرکردنی قەیرانەکانی وەک بێکاری، هەڵاوسان، هەژاری و خزمەتگوزاریە گشتیەکان و چۆنیەتی وەڵامدانەوە بە خواست و ناڕەزایەتیەکانی کرێکاران. ئەم فاکتەرە لەژێر ڕۆشنایی

نەبوونی ئەو کەسایەتییەدا کە بە دەیان سالە ڕۆڵی ناوبژیوانی لەنێوان ناوەندە جیاوازەکانی دەسەڵات لەناو سیستەمەکەدا گێڕاوە، تادێت گرنگتر دەبێت. عەلی خامنەیی، خاوەنی جەوهەری هاوسەنگی نێوان دامودەزگاکان و کەبەکەکارەکان بوو.

ئایا موجتەبا خامنەیی، بەناوی ڕێبەری نوێی کۆماری ئیسلامی دەتوانێت هەمان ڕۆڵ بگێڕێت و یەکگرتوویی قەوارەی سیاسی هەنووکەیی بپارێزێت؟!.

سەرەڕای دیمەنەکانی خۆپیشاندانی جەماوەری بە لایەنگری بەرگریەکان کە لەکاتی شەڕدا لە ئێران شاهیدی بوین، مانای ئەوە نیە کە هەموو کۆمەڵگای ئێران لە پشت ڕژێمەوە کۆببێتەوە. چەندین دیاردە ئەوە پیشان دەدات کە بەشێکی زۆری دانیشتووانی ئێران، چاوەڕوانی و بینینی دەرئەنجامی ڕووبەڕووبونەوەکەیان هەڵبژاردووە، نەک بەشێوەیەکی چالاکانە پشتیوانی یان دژایەتی ڕژێم بکەن.

ئەزموونی ڕابردوو دەریخستووە کە ناڕەزایەتییەکان لە ئێران بە شێوەیەکی گشتی لە کاتی شەڕەکان یان قەیرانە ئەمنیە گەورەکاندا سەرهەڵنادەن، بەڵکو لەدوای کەمبونەوە و هێوربونەوەی دۆخەکە دەست پێدەکاتەوە، کاتێک پرسی بژێوی ژیان دەبێتە مەبنا، کاریگەری لەسەر ناڕەزایەتییەکان و ڕێکخستنی دەبێت، بەردەوامی هەڵاوسان و بێکاری و هەژاری بەربڵاو دەتوانێت ببێتە هۆی دووبارەبونەوەی شەپۆلی ناڕەزایەتی، بەتایبەتی ئەگەر هاوڵاتیان و کرێکاران هەست بکەن قورسایی شەڕەکەیان لە ئەستۆ گرتووە و بەسەریاندا دەشکێتەوە. هەروەها لەکاتێکدا بەڵێنەکان بە باشترکردنی بارودۆخەکان یان چارەسەرکردنی قەیرانە کەڵەکەبووەکان بە بێ جێبەجێکردن بمێننەوە، ناڕەزایەتییەکان فراوانتر دەبێتەوە.

لەلایەکی تریشەوە تەحەدیاتەکان تەنیا لە کۆمەڵگا و ئابووریدا قەتیس نین، بەڵکو درێژدەبنەوە بۆ خودی پێکهاتەی دەسەڵات. لەگەڵ کۆتاییهاتنی شەڕدا، ڕەنگە دامەزراوە سیاسیە نەریتیەکان دەست بکەن بە وروژاندنی پرسیار سەبارەت بە سنووری ڕۆڵی سەربازی بەدەخاڵەتی ڕاستەوخۆ لەدەسەڵاتدا و لە بەڕێوەبردنی دەوڵەتدا، چونکە زۆرێک لە ناوەند و دامودەزگاکانی دەسەڵات کە لەکاتی شەڕدا فراوانبوونی کاریگەری دامەزراوەی سەربازیان قبوڵکرد، ڕەنگە خۆیان کەمتر ئامادەبن بە قبوڵکردنی بەردەوامبوونی ئەم دۆخە لە قۆناغی دوای جەنگدا.

بەگشتی قەیرانی کۆمەڵایەتی، سیاسی و ئابووری لە ئێراندا گەیشتووەتە قۆناغێکی هەستیار، کە تێیدا ڕژێمی مەلاکان چیتر ناتوانن ترسە ڕاستەقینەکانی خۆیان لە پشت جەنجاڵی شەڕی ناوچەیی، دانوستان، یان پڕوپاگەندەی هێز و خۆڕاگری بشارنەوە. نیگەرانیە

سەرەتاییەکانی ناو داڕانەکانی دەسەڵات هەندە پەیوەندی بە ڕووداوەکانی دەرەوەی سنوورەکانی ئێرانەوە نییە، بەڵکو لە ئەگەری هەڵچوون و ئاڵۆزی ناوخۆیدایە. بەتایبەت دوای ئەو ڕاپەڕینە بەربڵاوانەی کە لەنێوان کانوونی دووەمی ٢٠٢٥ و ٢٠٢٦دا تەواوی ئێرانی گرتەوە و مەترسیەکی بەردەوامە لەسەر مانەوەی کۆماری ئیسلامی.

زانکۆ لە ئێران هەرگیز تەنیا دامەزراوەیەکی خوێندن و پەروەردەیی نەبووە، فەزایەکی سیاسی و کۆمەڵایەتییە، تاقیگەی بیرکردنەوەی ئازادە، ناوەندێکی مێژوویی ناڕەزایەتییە، ئازادی بیرکردنەوە، مافی پرسیارکردن و توانای گۆڕینی تووڕەیی کۆمەڵایەتییە بۆ کاری ڕێکخراوەیی. دەسەڵاتداران شەپۆلێکی بەرفراوانی بانگهێشتکردن و ڕاگرتن و دەرکردنیان دەستپێکرد، لانیکەم ٣٥٢ خوێندکار لە چوار زانکۆی گەورەی تاران لە ماوەی چەند هەفتەیەکدا بانگهێشت کراون یان سزا دراون، ئەم هەڵمەتە تەنیا لە تاراندا قەتیس نییە، درێژبۆتەوە بۆ زانکۆکانی مەشهەد، شیراز، ئەسفەهان، گیلان، بیرجەند، و بابۆڵ، بەتایبەتی ئەو خوێندکارانەی کردەتە ئامانج کە بەشداریان لە ڕاپەڕینەکانی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥ و ٢٠٢٦دا کردووە یان هاوسۆز بوون. بەم شێوەیە لیژنەکانی بەڕێوەبردن لە زانکۆکان، چیتر تەنها میکانیزمی کارگێڕی نین لەناو زانکۆکاندا، بەڵکو گۆڕاون بۆ قۆڵێکی ئەمنی کە هاوتەریب لەگەڵ دەزگای دادوەری و ئەمنی کاردەکات بۆ دیاریکردنی خوێندکارانی ناڕازی، لەوەش ترسناکتر ئەوەیە کە حکومەتی مەسعود پزەشکیان لە دەرەوەی ئەم هەڵمەتە نییە، بەڵکو هاوبەشە لەو هەڵمەتەدا.

بەڵام هەموو ئەم سەرکوتکردنە نەیتوانیوە زانکۆکان بێدەنگ بکات، ڕێکخراوەکانی خوێندکاران ڕەتکردنەوەی خۆیان لەم هەڵمەتە فرەلایەنە دەربڕیوە و کۆبوونەوەی خوێندکارانیش بەردەوامە لە ناڕەزایەتی دەربڕین بە سیاسەتەکانی ڕژێم. هەروەها داتاکان ترسێکی قووڵ لە ژنانی گەنجی ئێرانی ئاشکرا دەکەن کە لە پێشەنگی ڕاپەڕینەکانی ئەم دواییەدا بون. لە هەموش گرنگترە کۆماری ئیسلامی دوای ئەم شەڕە، لە وەڵام بەرامبەر گەشە و رێکخرابونی بزوتنەوەی کرێکاری و ئامادەیی و یەکگرتویی کرێکاران بە نارەزایەتی بەرفراوان و سەراسەری دەتوانێت چی بکات؟.

سەرگێن پێرس و کچە قژزەردە ئیرلەندییەکە.. نووسینی/ حسونة المصباحی.. وەرگێڕانی/ ئاکۆ عەبدوڵڵا

ئەڵێ بەڕاست حەوت ساڵ بەسەر مردنی سەرگێن پێرس تێپەڕییەو؟(1) ئای لەبەر خێرایی زەمەن کە (لاتبقی و لا تذر!). وەك ئەوەیە ئەو کارەساتە دوێنێ روویدابێ. کاتێکیش کە هەواڵی کوچی دوایی ئەوم پێگەیشت لەبەرامبەر دەریاری (الحمامات) وەستام تاکو بەتەنیا لاوانەوەی بۆ بکەم. سات بەساتی بەیەك گەیشتنە جۆراوجۆرەکانی نێوانیشمان لەشوێنە جیاجیاکانی جیهان بهێنمەوە بەرچاو. یەکەم دیدارم لەگەڵی لەپەراوێزی فیستیڤاڵی (المربد) ی شیعری بوو لەغدا. وابزانم ساڵی 1987 بوو. ئەوسا هاوشێوەی چامەکانی، بینیم کەسێکی ئاڵۆز و ئازاد لەخۆدەرخستن و زیادەڕۆیی بوو. ژانی قوڵی لەناخدا بوو. ژانی شاعیرێك کە هەموو رۆژ وشەکان ئازاری دەدەن، بەڵام ئەو هەرگیز بێزارنابێ لەڕاوەدونانیان بۆ گرتنیان بەزیندوویی و ناسکی و جوانی و نەرمی، هاوشێوەی ئاوی کانیاوی چیاکان.

هەر لەدیداری یەکەممدا بۆم دەرکەوت پەیوەستی ئەوم. هەوڵمدا زۆر لەبارەی بزانم. نهێنییەکانی جیهانی شیعریشی هەڵدەمەوە. چەندەش دڵخۆش بووم کاتێك یەکەم نامەی ئەوم لەمەکسیکەوە پێگەیشت کە تێیدا باسی هیندییە هەژارەکان و بیابان و شاعیرە بۆهیمییە پەرتەوازەکانی ناو باڕەکانی مەکسیکۆ سیتی بەڕۆژ و بەشەوی بۆ کردبووم. دواتر لەپاریس لەگەڵ (عبدالقادر الجنابی) لەکافێیەکی گۆڕەپانی (کلیشی)، ئەو شوێنەی هەنری میللەری مەزن سەردانی دەکرد و تێیدا چەندان لاپەڕەی رۆمانەکانی نووسیوە کە بەخۆشەویستی و بەشداری کردنی شێتانە بۆ خۆشییەکانی ژیان درەوشاوەن، پێی گەیشتم.

لەیەك لەدانیشتنە خۆشەکانیش سەرگێن پێرس باسی کۆمەڵەی کەرکووکی بۆ کردم کە لەشەستەکانی سەدەی رابردوو ڕۆڵی سەرەکییان گێڕا لەنوێ کردنەوەی چامەی عێراقی. هەروەها باسی (جبرا ابراهیم جبرا)ی بۆ کردم کە یارمەتیدا کاتێك لەکەرکووکەوە بۆ بەغدا گواستراوە و بەهۆی ئەویشەوە گرنگترین شاعیر و نوسەرە نوێیە ئینگلیزییەکان لەبەریتانیا و ولایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکای ناسی.

هەروەها باسی ئازاری بەپێ رۆیشتن بەناو بیابانی بۆ کردم، لەبەغدا

بەرەو بەیروت بۆ ئەوەی (یوسف الخال) و هاوڕێکانی لەگۆڤاری شیعر بناسێ. هاوینێکیش لەگەڵیدا جوانترین ڕۆژەکانمان لەماڵی (صامویل شمعون)ی هاوڕێی هەردووکمان بەسەربرد. ئەو بەدرێژایی ڕۆژ دەنووست، تا کەمێك بەر لەئاوابوونی ڕۆژ هەڵنەدەستا. لەکۆتایی شەویش دوای ئەوەی ماندوویی پەکی دەخستین ئێمە وازمان لێدەهێنا و ئەویش تا سپێدەی بەیانی، درێژەی بەشەونخونی دەدا. کاتێکیش ئێمە هەڵدەستاین پاشماوەی قونجکە جگەرەی کەڵەکە کراو و شوشەی بەتاڵ و کتێب و گۆڤاری پەرت و بڵاومان لێرەو لەوێ دەبینی. ئەو بێسەروبەرییە ئاسوودەی دەکردین، ئەوەشی بۆ سەلماندین چەندە جوانە تەمبەڵی شاعیران و چەندەش لەبارە شێتایەتیان.

لەو کاتەدا کە سەرگۆن پۆڵس هاتە میونخ بۆ ئەوەی چەند نمونەیەك لەشیعری وەرگێڕدراوی بۆ زمانی گێتە بخوێنێتەوە، عێراق ساڵانی جەنگی تاڵی بەخۆوە دەبینی. لەبیرمە هەرگیز بەو غەمبارییە نەمبینیوە کە ئەو جارە بینیم. لەو کافێیەی شەوەکەمان تێدا بەسەر برد دوای خوێندنەوەی شیعرەکانی، زۆر بەتاڵی باسی ئازارەکانی عێراق و عێراقییەکان و باسی دڕندەیی سوپای ئەمەریکای کرد. بەر لەوەی بچینە هوتێلیش بەدەموچاوی گرژ و رووخساری لێچاوی پێمانی وت "لەڕاستیدا هاوڕێیان.. من هەست بەشەرم و شەرمەزاری دەکەم چونکە ڕەگەزنامەی وڵاتێکم هەڵگرتووە نیشتمانی منی وێران کردووە و بۆ سەدەکانی ناوەندی گەڕاندێتەوە".

لەیەکەمی هاوینی ساڵی 2001 لەسەر بانگهێشتی فیستیڤاڵی ئەدەبی نێودەوڵەتی کە ساڵانە بۆ یادی جەیمس جۆیس و شاکارەکەی یولیسیس ساز دەکرێت، چوومە دبلن. هەر کە گەیشتمە هوتێل، صامویل و ماگی هاوسەری و سەرگۆن پۆڵسم بینی کە لەچاوەڕوانیم دابوون. چەندە خۆش و گەرم بوو ئەو شەو و ڕۆژانەی لەوێدا بەسەرمان برد کە شوێنەواری مەزنەکانی ئەو دوورگەیەمان لەشاعیران و نووسەران و هزرمەندان بەسەر دەکردەوە. بەیاوەری شێتەکانی وەك خۆمان کە بۆنی پەخشانی جۆیس و بیکێت سەری لێشێواندبووین، نەماندەزانی تامی خەو چۆنە.

سەرگۆن پۆڵس چەندە دڵخۆش بوو کە کچێکی لاوی قژزەردی ئیرلەندی شەیدای ببوو. ئەو کچە بەژنی درێژ بوو و خەندەی منداڵانەشی هەردەم لەسەر لێو بوو. ئەوە کاتێك روویدا دوای ئەوەی گوێی لەچامەکانی بوو کە لەهۆڵی شانۆ خوێندییەوە، لەوانەیە لەو چامانە شتێك لەگیانی خۆی تێدا دۆزیبێتەوە. بۆیە شێتانە شەیدای خاوەنەکەی ببوو. ئەویش لەیەك کاتدا پەشێوانە و بەختیارانە بەچرپە پێی وتین: "ئایا دەکرێت بچمە ناو چیرۆکی خۆشەویستی دوای ئەوەی قژم سپی بووە و لەجەستە و لەدڵیشدا سست بووم؟". ئێمەش هانماندا و پێشمان وت جوانترین چیرۆکی خۆشەویستی ئەوەیە کە شاعیر لەساڵانی پیری

دەیکات. ئەی ئەوە حاڵی گۆتە و ڤیکتۆر هۆگۆ و ئەوانی دیکە نەبووە؟. ئەو ڕۆژەی دبلنیشمان جێهێشت ئەو کچە قژزەردە هاتە هوتێل بۆ ئەوەی لەباوەشی سەرگێن پۆڵس فرمێسکی گەرم هەڵڕێژێ. سەرگێنیش سەرسوڕماوانە و شانازیکەرانە بەخۆیەوە، سەیری دەکردین.

وەرگێڕانی/ ئاکۆ عەبدوڵڵا

سەرچاوە: www.alarab.co.uk 7/ تشرینی دووەم /2017
(1) بەگوێرەی ئەو کاتەی وتارەکەی تێدا نووسراوە. (وەرگێڕ)

گۆڕانێکی تر.. شیعری نەوزاد بەندی

بۆ ئارامیی بڕۆین،
کێی ئیجازەکەی تەواو ئەبێ و دێتەوە ؟
بۆ دڵخۆشیی بڕۆن کێی
لە خەستەخانە دەرئەچێ و
ئەگەڕێتەوە ؟
بۆ مناڵیی بڕۆن،
کێی لە چاودێریی چێ ،
دەری ئەکەن و
بۆ کۆلارە و هەڵماتەوە ،
پێیا ئەبێتەوە ..؟

بۆ گوێ بڕۆن،
کێی سەربازیی تەواو ئەکا و
بە بەرییەکەوە،
دێتەوە بۆ ناو بیابان ؟
بۆ دێک بڕۆن
کێی لە خوێنێشتن تێر ئەخوا و
لووتی ئەشکێ و
وون ئەبێ و سەر ئەنێتەوە ؟

بە دڵ بڵێن،
کەی لە لێدان بێزار ئەبێ و
دەست لە کار ئەکێشێتەوە ؟
بە فرمێسک بڵێن،
ساڵی چەند،
بڕیاری خانەنشین بوونی
تازەی عێراق،
ئەیگرێتەوە؟

بە ئەو بڵێن،
کەی دێتەوە ؟

بە من بڵێن،
کەی واز لە نوسین دێنیت و
لەگەڵ قەڵەمێ
ڕا ئەکەن بۆ تاراوگە ؟
کەی عەسرێکی درەنگ
لە کەناری دەریایەکا،
نەورەسێک
جێی دیوانێ شیعرت بۆ
ئەگرێتەوە ؟

بە فەرمانگەکەم بڵێن،
قەیناکە ..
ماندوو بوونیشت لێ بتکێ ..
چەند مانگێکە و
ئەو سێکشنەیش تەواو ئەبێ ..
نە من ئەو ئەبینمەوە و
نە ئەو من ئەبینێتەوە ..

بە بەفر بڵێن،
قەیناکا ..
با ئاڵای سپی هەڵکات و
خانەکانی
یەک لە دوای یەک بتوێتەوە ..
ئەمە کەی ووڵاتی بەفرە ؟
با لەجێی ئەو،
بیابانێکی نوێ بکڕین ..

خۆڵ بارينێ،
بە موسا تەحە وەربگرين ..
كۆمەڵێ جەردەى ناشيرين ..
ڕەوێ كوللە و
ڕەوێ درۆ و زوڵم و تاوان ..
جێگاى بەفر بگرێتەوە …

لە كوردستان يادى دامەزراندنى دادگايى تاوانى نێودەوڵەتى ICC كرايەوەو داوا كرا عێراق ببێتە ئەندامى ئەو دادگايە و تاوانبارە كوردەكانى ئەنفال دادگايى بكرێن

ئەمساڵَيش 17-7-2026 وەك ساڵانى رابردوو, لە يادى 24 ساڵەى دەست بەكاربوونى دادگاى تاوانى نێودەوڵەتيدا ICC كۆمەڵێك چالاكى جۆراو جۆرمان ئەنجامدا لە شارەكانى هەڵەبجە, چەمچەماڵ , كەركووك, هەولێر, سلێمانى و رزگارى و … .

لە چالاكييەكاندا بەياننامەى تۆڕى KONCICC خوێنرايەوە , سەردانى نووسينگەى پەرلەمانى عێراق كرا, داواكارى بە ئەندام بووونى عێراق لەو دادگايە كرا.

هەروەها پشتگيرى لەو هەڵمەتە جيهانييە كرا بۆ بەخشينى نۆبڵى ئاشتى بە ICC كرا, كە ئێستا لە بەردەم هەڕەشەى تووندايي□.

ئەم دادگايە تاكە زەمانەتە بۆ رێگرى لە جينۆسايديدكردنى گەلەكەمان لە ئايندە, لە كۆى چالاكييەكاندا سوپاسى ICC و OPCW كرا, تايبەت بەو هەموو خزمەتەى پێشكەش مرۆڤايەتيان كرد لە بەرەو رووبونەوەى چەكى كيمياى و جينۆسايد, كە ئێمەى خەڵكى كوردستان قوربانى يەكەمى ئەو تاوانەين لە جيهاندا.

لە یادی 28 ساڵەی رۆژی دادپەروەری تاوانکاری جیهانیدا
یاداوەری, راستی, دادپەروەری

پەیماننامەی ڕۆما کە 27 ساڵ لەمەوپێش و لە 17-7-1998 بریاری لەسەر دراوە, تا ئێستا چەندین جار هەموارکراوەتەوە و 24ساڵە لەمەوپێش و لە یەکی یۆلی 2002 ەوە دەستی بەکار کردووەو 124 دەوڵەت پەسندی پەیمانامەکە و دادگاکەیان کردووەو هەنووکە ئەندامن تیایدا.
عێراق لە رێکەوتی 15-2-2005 بەو ڕێککەوتنەوە پەیوەست بووە، بەڵام بە هیچ ڕوونکردنەوەیەك دوای دوو هەفتە پاشەکشەی لێکردووە.
24 ساڵە ئەم دادگایە بەهەموو کەموکوڕیەکان و ئەو رەخنانەی لێی گرتراوە بۆتە بەربەستێك تا رادەیەك هەستپێکراو لەبەردەم ئەنجامدانی تاوانە زەقەکان و تا رادەیەك کەمکردنەوەیان, لەم پێناوەدا ئێمە زیاتر لە 21 ساڵە بێ پسانەوە کار بۆ بۆ ئەندام بوونی عێراق لە دادگای تاوانی نێو دەوڵەتی دەکەین.
لە یادی 28 ساڵەی بڕیاری پێکهێنانی دادگاکەو 24 ساڵەی دەست بەکار بوونی و رۆژی دادپەروەری تاوانکاری جیهانی, وەك گەلی کوردستان بە هەموو پێکهاتەکانیەوە, لە هەموو گەلانی دیکە زیاتر پێویستمان بە دادگایەکی جیهانی وا هەیە بۆ ئەوەی رێگری بکات لە تراژیدییەکانی رابردوو و هەڕەشەی دوژمنکارانەی دەرەکی, بۆیە داواکارین:

- عێراق پەیماننامەی ڕۆما واژۆ بکات و بە زووترین کات پەیوەست بوونی خۆی بە دادگای تاوانی نێودەوڵەتی رابگەیەنێت, بۆ ئەوەی دڵنەواییمان بداتێ عێراقی ئەمڕۆ و ئایندە جیایە لە عێراقی تاوان و جینۆسایدی پێشوو, بۆ ئەم مەبەستە پێویستە پەرلەمانی عێراق بە ڕۆڵی خۆی هەڵبستێت و فشار بکات بۆ ئەندامبوونی عێراق لەم دادگایە.
- حکومەتی عێراق و پەرلەمانی عێراق فشار بخەنە سەر حکومەتی هەرێمی کوردستان 258 تۆمەتباری ئەنفال دادگایی بکرێن, ئەوانەشی ناویان لە لیستەکەدا نییە و بەشداری تاوانیان کردووە زیاد بکرێن.
- حکومەتی عێراقی هەموو ئەوانەی وەك تۆمەتبار ناویان لە کەیسەکانی جینۆسایدی خەڵکی کوردستان و عێراق هاتووە دادگایی بکات, لیستەکانیان ڕێك بخاتەوە بەناوی چواری و ناوی دایك و بیداتە پۆلیسی ئەنتەرپول.
- حکومەتی عێراقی قەرەبووی مادی و مەعنەوی قوربانیانی رژێمی پێشوو بکاتەوە بێ جیاوازی, لە داوای لێبوردن کردن لێیان و

قەرەبووی مادی بێجیاوازی.

- حکومەتی عێراقی پێشوازی لە هیچ کەسێك نەکات لە لایەن دادگای تاوانی نێودەوڵەتییەوە داواکراو بێت, یان گومان لێکراوبێت بەو تاوانانەی لە تایبەتمەندی دادگای ناوبراوە.
- پەلە بکرێت لە هێنانەوەی روفاتی قوربانیانی گۆڕە بە کۆمەڵەکان و پشکنینیان بۆ بکرێت بۆ ناسینەوەیان, بۆ ئەم مەبەستە پەلە بکرێت لە هێنانەوە روفاتەکانی پزیشکی دادوەری .
- دادگاییکردنی ح□ج□اج ه□نگ□اوێکی گەورە بوو بۆ قەرەبووکردنەوەی قوربانیان, دەبێت ب□تە دەستپێکی دادگاییکردنی سەرجەم تۆمەتبارانی تاوانبارانی پرۆسەی ئەنفال و کەیسەکانی دی بێجیاوازی.

تۆڕی هاوپەیمانی رێکخراوە کوردستانییەکان لە پێناو دادگای تاوانی نێو دەوڵەتی

Kurdish organizations Network coalition for the International Criminal court (KONCICC)

17-7-2026